

MÉG EGYSZER SZENT-ISTVÁN „PENSA AURI“-JA.

O magna vis veritatis, quae contra
hominum ingenia facile se
per se ipsam defendat!

Cicero.

I.

Arra, hogy az arany és ezüst relációját időről-időre külön megállapították, van számos példánk a világtörténelemben. Nálunk III. András 1291-diki decretumában elrendeli, hogy

„(22) Item privilegium quod, cum bulla aurea consignatum fuerit, a cancellario decem marcis argenti redimi debeat aut marca auri“
(Endlicher 619. l.) Tehát nálunk a 13. század végén 1 : 10 volt a viszony és egy pensa arany egyértékű vala tíz pensa ezüsttel. Az arány valószínűleg körülbelül ugyanaz volt Szent-István király idejében is, ha szabad külföldi példák után következtetést vonnunk hazai viszonyainkra. Különben u. ö. pl. Edwin Nasse cikkét: „Das Geld und Münzwesen“ in Dr. Gustav Schönberg's *Handbuch der politischen Oekonomie* (3. Auflage) I. 343.

Ennyit bevezetésül. Lássuk már most hova jutunk Pauler Gyula úr következtetéseivel.

Az admonti codex szerint a gyujtogató a kár megtérítésén fölül köteles vala 16 olyan tinót adni, melyeknek értéke 40 solidus vala, „értsd Karolingi 12 dénáros *ezüst* solidus“, jegyzi meg Pauler Gyula úr, „egy tinó tehát $2\frac{1}{2}$ *ezüst* solidus = 30 dénár = egy *arany* pensa.“ De másfelül egy dénár = körülbelül egy gramm ezüst vala; 30 dénár tehát = körülbelül egy pensa *ezüst* súlyát képviselte, mert 8 pensa ment az ezüst márkájára s ebből Pauler ur szerint 240 dénárt vertek. *Ergo* egy *arany* pensa = körülbelül egy pensa *ezüsttel*. Ha jól tudom ilyen olcsón csak Eldoradóban adták az aranyat, de az ilyen elszigetelt eseten kívül nincs adatunk reá, hogy történelmi időkben az arany hét vagy nyolcz annyi súlyu ezüstnél kevesebbet ért volna.

Szent-László király utolsó törvényezikke csak annyit mond, hogy a kérdésben forgó hünös „decem juvencis mulctabitur, valentibus decem pensas“ és nem nevezi meg a nemes fémét, mert világos volt mindenki előtt, hogy csak *ezüstöt* érthetett alatta a törvény. Pauler Gyula úr sze-

rint azonban tiz pensa *aranyat* kell értenünk, tehát a XI. században Magyarországon egy tinó ára 30 gramm *arany* volt, azaz a mai árfolyam szerint (egy kilogram szinarany 1650 o. é. frt bankóban) egy korona hijján 50 o. é. frt bankópénzben, tehát körülbelül annyi mint egy tinó mai napság a 20. századnak majdnem küszöbén itt drága Angliában. Talán egy pensa ezüst (azaz 5 o. é. frt) is sok volt érte.

De még abban az esetben is, ha egy tinó ára csak egy pensa *ezüst* vála, bajos megérteni, hogy Szent-István II. 4. törvényének mi volt a tulajdoképeni czélja. Ha a szabad ember haláláért felelős szolgának ura *köteles* volt volna a gyilkost 110 tinóért kiváltani, akár akarta vagy nem, annak volt volna némi értelme; de fölötte bajos megérteni, hogy miért kellett külön törvényczikk, mely *megengedje*, (tehát nem *megparancsolja*, valakinek hogy 110 pensa ezüstöt adjon olyan portékáért, t. i. egy rabszolgáért, melynek piaczi ára csak 24 usque 30 pensa ezüst volt vagy talán még kevesebb is. Ismétlem, hogy hiba van a kréta körül, ebben az esetben persze nem Pauler ur krétája körül — ezzel öt első közleményemben sem vádoltam — hanem kell lennie szövegrontásnak a törvénykönyvben. Mint látom Krajner idézi a *Lex Salica* idevágó rendelkezését, mely szerint „Si servus hominem ingenuum occiderit, ipse homicida pro medietate compositionis occisi parentibus tradatur, et aliam medietatem dominus servi se noverit soluturum: Sed si servus legem intéllexerit, poterit dominus se obmallare, ut ipse leudem non solvat.“

Ebben az esetben tehát a gyilkos szolgának ura *felelős* volt a vérdíj feléért és azonkívül elvesztette szolgáját is, tehát ennek árát is, ha t. i. a gyilkos nem tudta mi a törvény.

Kropf Lajos.

II.

Igen tisztelt szerkesztő úr! Kropf Lajos úr igen olvasott ember, mint jelen soraiból is kitetszik. Csak azt nem olvassa el — úgy látszik — mire bíráló megjegyzéseket tesz, mint szavaimat a bajor ezüst és arany solidusról; mert ha olvassa, nem jutott volna azokra a furcsa következtetésekre, melyekre jutott jelenleg. Idézek tehát: „A magyar nemzet története“ I. k. 45. l. „A vér vagy ágdíj arany pensaban pénzben, vagyis solidusban (schilling) szabták meg, mely alatt, mint Bajorországban, *nem valami aranyat*, hanem 30 *ezüst* dénárt, mintegy 2 frt 70 kr. o. é. értettek.“ Többet, azt hiszem, nem kell, nem is fogok többé mondani.

Kiváló tisztelettel

Dr. Pauler Gyula.